

راهبردها و سیاست‌های ارتقای کارآمدی نظام اسلامی در اندیشه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)

اصغر افتخاری*

محمدباقر باباهادی**

چکیده

کارآمدی دولت‌ها از جمله مسائل مهمی است که آثار و نتایجی از جمله افزایش مشروعیت و اقتدار را برای هر حکومتی به همراه دارد. این پژوهش به دنبال یافتن راهبردها و سیاست‌های اصلی ارتقای کارآمدی نظام اسلامی در اندیشه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) است. طرح این موضوع از این حیث اهمیت دارد که موجب استحکام هر چه بیشتر نظام اسلامی می‌شود. کم‌توجهی یا نپرداختن به این موضوع می‌تواند زمینه تضعیف و زوال بنیان‌های مردمی نظام را موجب شده و همین موضوع ضرورت تحقیق را نشان می‌دهد. این تحقیق با روش تحلیل مضمون و با استفاده از نرم‌افزار MAXQDA (نرم‌افزار تحلیل کیفی) به دنبال یافتن مضامین اصلی در مورد هدف و پرسش پژوهش بوده است. در انتها پس از جستجو و تعمیق در بیانات رهبر معظم انقلاب این نتیجه حاصل شد که دو دسته راهبرد «اصلی» و «بخشی» برای ارتقای کارآمدی نظام وجود دارد و در زمینه سیاست‌ها نیز دو سطح «فردی» و «سازمانی» جهت ارتقای این کارآمدی به دست آمد که باید سرلوحه تصمیم‌گیری و تصمیم‌سازی‌های مدیران و مسئولان رده‌های بالا و میانی کشور باشد. ارتقای کارآمدی نیازمند تربیت مدیران جهادی و انتخاب آنان به جهت شایسته‌سالاری در سطوح مختلف است و یکی از وجوه دیگر این انتخاب جوان‌گرایی و تزریق انرژی، نشاط و تحرک در بدنه مدیریتی کشور است که باعث می‌شود با در نظر گرفتن هدایت‌های رهبر معظم انقلاب مبنی بر استفاده از توان داخلی و به کار بستن راهبردها و سیاست‌ها در مقاطع زمانی مختلف، ارتقای کارآمدی نظام به صورت مطلوب حاصل شود.

واژه‌های کلیدی: کارآمدی، کارایی، نظام اسلامی، راهبرد، سیاست، مقام معظم رهبری،

آیت‌الله خامنه‌ای

eftekhari@isu.ac.ir

* دانشیار علوم سیاسی دانشگاه امام صادق(ع)

** دانشجوی دکتری گرایش جامعه‌شناسی سیاسی دانشکده معارف اسلامی و علوم سیاسی دانشگاه امام

babahadi313@gmail.com

صادق(ع) (نویسنده مسئول)

تاریخ پذیرش: ۹۷/۱۱/۱۳

تاریخ دریافت: ۹۷/۸/۱۴

فصلنامه راهبرد، سال بیست‌وهشتم، شماره نود، بهار ۱۳۹۸، صص ۳۳-۵

مقدمه

کارآمدی از جمله مباحث کلان نظام است که در ارتباط منطقی با مفاهیم دیگری نظیر حکمرانی خوب، شفافیت، مشروعیت و اقتدار نظام اسلامی است. از این رو، اهمیت پرداختن به این موضوع مضاعف می‌گردد و باید به‌درستی مفهوم کارآمدی و عوامل ارتقای آن شناخته شود تا دولت و حکومت در مسیر درست اداره جامعه قرار گرفته و بتواند با استفاده از ظرفیت‌های نظام، موانع و مشکلات را برطرف نموده و رضایت مردم را فراهم کند. اندیشه و کلام رهبر معظم انقلاب در مسیر جهت‌دهی به ارتقای سطح تمامی گروه‌ها و ارگان‌های رسمی نظام در اداره بهتر کشور همواره راهگشا بوده است و طبق قانون، دستورات ویژه ایشان در قالب برنامه‌ها و سیاست‌های اعلامی لازم‌الاجراست. بنابراین، برای رسیدن به راهبردها و سیاست‌های مدنظر ایشان برای ارتقای کارآمدی نظام، باید به متون سخنرانی‌ها و سیاست‌های اعلامی توسط ایشان مراجعه شود. برای فهم جایگاه کارآمدی نظام اسلامی در منظومه فکری رهبر معظم انقلاب باید توجه داشت که ایشان ۵ مرحله اساسی با عنوان یک زنجیره مستمر برای ساخت یک تمدن اسلامی ذکر می‌کنند و معتقدند که «یک زنجیره منطقی وجود دارد؛ حلقه اول، انقلاب اسلامی است، بعد تشکیل نظام اسلامی است، بعد تشکیل دولت اسلامی است، بعد تشکیل جامعه اسلامی است، بعد تشکیل امت اسلامی است؛ این یک زنجیره مستمری است که به هم مرتبط است» (بیانات در دیدار دانشجویان کرمانشاه، ۱۳۹۰/۰۷/۲۴).

شکل ۱. مراحل ساخت تمدن اسلامی از دیدگاه مقام معظم رهبری

رهبر معظم انقلاب معتقدند که ما در مرحله سوم یعنی تشکیل دولت اسلامی و ساخت کشوری اسلامی هستیم، در همین رابطه ایشان می‌فرمایند: «ما در مرحله سومیم؛ ما هنوز به کشور اسلامی نرسیده‌ایم. هیچ‌کس نمی‌تواند ادعا کند که کشور ما اسلامی است. ما یک نظام اسلامی را طراحی و پایه‌ریزی کردیم و الان یک نظام اسلامی داریم که اصولش هم مشخص و مبنای حکومت در آنجا معلوم است. مشخص است که مسئولان چگونه باید باشند. قوای سه‌گانه وظایفشان معین است. وظایفی که دولت‌ها دارند، مشخص و معلوم است؛ اما نمی‌توانیم ادعا کنیم که ما یک دولت اسلامی هستیم؛ ما کم داریم. ما باید خودمان را بسازیم و پیش ببریم» (بیانات در دیدار کارگزاران نظام، ۱۳۷۹/۰۹/۱۲). اکنون مرحله تشکیل دولت اسلامی است و یکی از نقاط مهم و مؤثر شکل‌دادن به یک دولت اسلامی، داشتن کارآمدی لازم برای دولت بوده که سبب مشروعیت ثانویه کافی برای حکومت نیز می‌شود. این کارآمدی باید به‌صورت بومی‌شده در جهت رسیدن به اهداف کشور و سعادت ملت عمل نماید. اطلاع از سیاست‌ها و راهبردهای لازم جهت ارتقای کارآمدی نظام اسلامی به جامعه نخبگانی و مردم کمک می‌کند مطالبات دقیق‌تری داشته باشند و رسیدن به شایسته‌سالاری در انتخاب مدیران نیز به تحقق نزدیک شود.

پرداختن به این موضوع از آن حیث حائز اهمیت است که نخست افزایش کارآمدی می‌تواند به افزایش مشروعیت نظام کمک کند و از این طریق استقرار و استمرار آن را تضمین نماید. دوم، ارتقای کارآمدی می‌تواند به کاهش هزینه‌ها و در نتیجه بهبود عملکرد دولت در حوزه‌های راهبردی و اساسی منجر شود. با این

توصیف، پرداختن به مقولاتی از این قبیل، سبب تضعیف بنیان‌های مردمی نظام اسلامی شده که به معنای بروز آسیب و درنهایت ناامنی خواهد بود. به عبارت دیگر، این پژوهش در این زمینه دارای ضرورت امنیتی نیز هست. در این راستا پرسش اصلی پژوهش این است که: سیاست‌ها و راهبردهای اصلی جهت ارتقای کارآمدی نظام اسلامی از منظر رهبر معظم انقلاب چیست؟ برای پاسخ به این پرسش با استفاده از نرم‌افزار MAXQDA از روش تحلیل مضمون که یکی از روش‌های تحلیل کیفی است و در ادامه به توضیح آن می‌پردازیم، استفاده شده است.

پیشینه پژوهش

پژوهش‌های موجود در حوزه کارآمدی با تأکید بر اندیشه رهبر معظم انقلاب یا در حوزه اندیشه ولایت، عموماً به کلیات موضوع اشاره داشته‌اند و به نوعی بیانات و تجارب بیان‌شده را تجمیع کرده‌اند. در جدول ۱ پیشینه پژوهشی موضوع با رویکردی انتقادی آورده شده است:

جدول ۱. پیشینه انتقادی موضوع تحقیق

ردیف	عنوان مقاله / کتاب	نویسنده / نویسندگان	شناسه اثر	چکیده	نقد و بررسی
۱	جمهوری اسلامی ایران و چالش‌های کارآمدی	سیدمرتضی نویی	سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، سال ۱۳۹۴	<p>* هدف: ارزیابی و تعیین مهم‌ترین چالش‌های کارآمدی در فرایند تصمیم‌گیری سیاسی با توجه به وضعیت جمهوری اسلامی ایران بعد از سال ۱۳۶۸ هدف اصلی این نوشتار است.</p> <p>* رویکرد: در این کتاب رویکرد کارکردگرایی و بر مدل عملکرد نظام سیاسی از منظر سیستمی آلموند و پاول مدنظر بوده است.</p> <p>* نتایج: مهم‌ترین چالش‌های کارآمدی در فرایند تصمیم‌گیری جمهوری اسلامی عبارتند از: - بروز تنش و منازعه بین ساختارهای فرایند تصمیم‌گیری که به‌موقع برطرف نمی‌شود. - مشخص‌نبودن جایگاه تبیین استراتژی‌های ملی. - بروکراسی بزرگ، پرخرج و کم‌بهره دولت رانتیر. - ضعف و فساد در بروکراسی اداری، قضایی، انتظامی و شهرداری‌ها. - قدرت بیش‌ازحد قوه مجریه و بروکراسی اداری نسبت به دیگر قوا و مردم. - نبود اجماع‌تئوریک بین نخبگان سیاسی و علمی کشور.</p>	<p>۱. با وجود اینکه در این کتاب مدلی از منظر سیستمی مورد توجه بوده است، به جزئیات این مدل به‌خوبی اشاره نشده است.</p> <p>۲. شاخص‌هایی که ذیل سطوح کارکردهای سیاسی ارائه شده‌اند، از انسجام کافی برخوردار نیستند.</p> <p>۳. این شاخص‌ها در یک سطح نیستند و بعضاً دارای تداخل هستند.</p> <p>۴. به نظر می‌رسد در برخی موارد شاخص‌ها بدون توجه به مدل احصاء شده‌اند و سپس ذیل اجزای مختلف مدل دسته‌بندی گردیده‌اند.</p> <p>۵. این کتاب از حیث پرداختن به حوزه سیاست‌گذاری و تعیین راهبرد ناظر بر آسیب‌شناسی صورت گرفته و چالش‌های به‌دست‌آمده قابل استفاده است.</p> <p>* در مجموع مقاله حاضر جهت حل همین چالش‌ها به گوشه‌ای از راهکارهای کلان حل معضلات اصلی کارآمدی نظام اشاره خواهد کرد که از منظر راهبر جامعه است و از این حیث از کتاب بالا متمایز است.</p>
۲	مؤلفه‌های کارآمدی نظام دینی در اندیشه مقام معظم رهبری	احمد شفیعی / عبدالعزیز نیک‌بین	جستارهای سیاسی معاصر، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، سال ششم، شماره اول، بهار ۱۳۹۴	<p>* هدف: نویسندگان در این مقاله در پی بیان تفاوت نظام اسلامی با دیگر نظام‌ها هستند و ویژگی‌های ممتاز آن را که به کارآمدیش کمک می‌کند، تبیین نموده‌اند.</p> <p>* رویکرد: مؤلفان در این مقاله به معنای خاصی از کارآمدی اشاره می‌کنند که به‌عنوان الگوی تحلیلی بومی نوشتار به شمار می‌آید.</p> <p>* نتیجه: باورها، ارزش‌ها و میزان اعتباربخشیدن به آن‌ها در یک جامعه، کارآمدی یک جامعه را مشخص می‌کند و در انتها سه مؤلفه دینی اعتقادات، اخلاق و احکام را به‌عنوان سه مؤلفه اصلی کارآمدی که برآمده از دین است، در اندیشه مقام معظم رهبری به‌عنوان تراز بررسی کارآمدی معرفی شده است.</p>	<p>این مقاله از حیث پرداختن به دین و یادآوری عناصر دینی منبعث از باورها و ارزش‌ها برای ارتقای کارآمدی و بروز کردن آن، نکات درخور توجهی بیان کرده است. اما چند اشکال وجود دارد:</p> <p>۱. مؤلفه باید ملموس و جزئی‌تر باشد و ناظر بر جامعه و عملکرد بیان گردد درحالی که در اینجا سه بعد کلی نظام اندیشه دینی به‌عنوان مؤلفه در نظر گرفته شده است و از این حیث نمی‌توان گفت که این موارد مؤلفه‌های کارآمدی است. ۲. این مسائل از قبل وجود داشته و صرفاً تئوریزه شده است و این مقاله نوآوری مثبتی در مبحث کارآمدی نداشته است. علی‌رغم اینکه در تعاریف اولیه این‌گونه برمی‌آمد که به دنبال یافتن مؤلفه‌های حقیقی کارآمدی در اندیشه رهبر معظم انقلاب است.</p> <p>* در مجموع مقاله حاضر به دلیل روش تحلیل کیفی و ارائه الگویی جدید، از متن حاضر متمایز می‌شود.</p>
۳	مفهوم، شاخصه‌ها و شیوه‌های ارتقاء	بهرام اخوان کاظمی	راهبرد، پاییز ۱۳۸۲، شماره ۳۹	<p>* هدف: نویسنده ابتدا کارآمدی را در علم مدیریت تعریف می‌کند و رابطه آن را در علم سیاست بیان می‌کند و گریزی به نهج‌البلاغه در تعریف کارآمدی دارد و سپس با بیان دیدگاه‌های گوناگون سعی در بیان شاخص‌های کارآمدترکردن نظام اسلامی دارد.</p> <p>* رویکرد: مؤلف با اتخاذ رویکردی انتقادی و به روشی توصیفی نسبت به ارائه شاخص‌ها اقدام نموده</p>	<p>این مقاله هرچند کمی قدیمی است، اما از منابع اصلی بوده و البته کاربردی‌تر از بسیاری از مقالات دیگر است. اما چند نکته انتقادی وجود دارد:</p> <p>۱. معلوم نیست به چه صورتی نویسنده به این شاخص‌ها رسیده است.</p> <p>۲. این شاخص‌ها شاید در دولت‌های گذشته در جمهوری اسلامی قابل ذکر</p>

<p>کارآمدی در نظام جمهوری اسلامی ایران</p>			<p>است.</p> <p>* نتایج: از مجموع دیدگاه‌ها و راهکارهای مطروحه، برخی از شاخصه‌های اجماعی‌تر کارآمدی بدین قرار هستند:</p> <p>۱- اتکا به اجتهاد پویا و طرح شورای افتاء؛</p> <p>۲- نوسازی معنوی و فرهنگی با اتکا به عدالت‌محوری؛</p> <p>۳- کاهش تصدی‌گری دولت و مقابله با تمرکز، فرنگی و توسعه دولت و تأکید بر مشارکت فعال مردم؛</p> <p>۴- منطبقه فراغ دانستن شکل و شیوه حکومت و تفکیک حوزه‌های دینی از حوزه‌های تجربی و کاربرد عقل و منطق در منطقه مزبور؛</p> <p>۵- محوریت‌بخشی به احزاب باصلاحیت در مدیریت کشور؛</p> <p>۶- نهادینه کردن و حاکمیت قانون و شفاف‌سازی و تحقق قانون اساسی؛</p> <p>۷- انجام بهینه کلیه وظایف حکومت و به‌ویژه تأمین امنیت در معنای وسیع کلمه؛</p> <p>۸- تقویت و گسترش جامعه مدنی و نمادهای مشترک و کسب وجه بین‌المللی؛</p> <p>۹- تأکید برای حکومت برنامه‌دار و مقابله با حکومت کارپرداز و معامله‌ای؛</p> <p>۱۰- کاربری مدیریت علمی و جذب نیروهای متخصص و مقابله با تغییر مداوم مدیران.</p>	<p>بود، اما امروزه با توجه به برخی پیچیدگی‌ها و طرح مسائل جدید و سیاست‌های جدید نظام و همچنین مشکلات جدید، باید به‌روز شود و آن کارایی لازم را ندارد.</p> <p>* درمجموع مقاله حاضر به دلیل روش تحلیل کیفی آن و همچنین به‌روز بودن شاخص‌ها، از مقاله مزبور متمایز است.</p>
<p>نگرش سیستمی و مسئله کارآمدی نظام جمهوری اسلامی ایران با تأکید بر ظرفیت‌های نهاد ولایت</p>	<p>۴</p>	<p>علوم سیاسی، دانشگاه باقرالعلوم (ع)، زمستان ۱۳۹۲، شماره ۶۴</p>	<p>* هدف: این مقاله در نظر دارد تعریفی جامع از کارآمدی ارائه دهد و سپس آن را درخصوص نظام اسلامی به کار ببندد.</p> <p>* رویکرد: مؤلفان نظریه تحلیل سیستمی را به‌عنوان نظریه مبنا انتخاب کرده‌اند.</p> <p>* نتیجه: مؤلفان با تأکید بر رابطه نگرش سیستمی با کارآمدی، به این نتیجه رسیده‌اند که با رفع نقایص و توسعه سیستم، کارآمدی حاصل می‌شود و باید چنین نگرشی در نظام اسلامی وجود داشته باشد تا کارآمدی حاصل شود. این مقاله به وظایف رهبری اشاره می‌کند و در ابتدا پرسش‌هایی در این حوزه مطرح می‌کند و معتقد است در سیستم اداره کشور، موازی‌کاری‌هایی صورت می‌پذیرد که باعث اختلال در سیستم است و باید با یکپارچه‌سازی دقیق از آسیب چنین ایرادی دوری جست. این مقاله در ادامه به تبیین نقش نهاد ولایت در کارآمدسازی می‌پردازد و معتقد است که این نهاد ظرفیت لازم برای ایجاد تعادل در سیستم را دارد.</p>	<p>۱. این مقاله به‌نوعی یک پیشنهاد کلی اجرایی جهت کارآمدتر کردن سیستم اداره کشور دارد و از ورود به جزئیات اجرایی آن احتراز جسته است.</p> <p>۲. نظریه انتخاب‌شده بومی نشده است.</p> <p>۳. نتیجه تحقیق صرفاً سبب سنگین‌تر شدن مسئولیت رهبری برای نظارت بر دستگاه‌های زیر نظرشان است و لذا اقتضائات و مشکلات بعدی را پیش خواهد کشید.</p> <p>* درمجموع مقاله حاضر به خاطر داشتن رویکرد بومی به موضوع و ابتنا بر محتوای دیدگاه رهبری و نه صورت کلام ایشان، از متن مورد نظر متمایز است.</p>
<p>کارآمدی نظام سیاسی مبتنی بر نظریه ولایت‌فیه و ابزارهای آن</p>	<p>۵</p>	<p>سیاست، پاییز ۱۳۹۳، شماره ۳۱</p>	<p>* هدف: نویسنده تعریفی بومی از کارآمدی را عرضه داشته و بر اساس آن سعی دارد تا به تحلیل موضوع در ایران بپردازد.</p> <p>* رویکرد: مؤلف رویکردی اسلامی به موضوع را انتخاب کرده که مؤلفه‌های ارزشی و هنجاری در تبیین کارآمدی در آن آمده است.</p> <p>* نتیجه: نویسنده با توجه به نظریات اسلامی، چهار سازوکار جهت کارآمدی نظام اسلامی معرفی می‌کند که عبارتند از: اجتهاد روشمند در منابع اصیل اسلامی، تکیه بر علم و استفاده از دستاوردهای علمی جدید، تکیه بر کارشناسی‌های گروه‌های مشورتی و اختیارات تفویض شده به حاکم اسلامی.</p>	<p>* در این مقاله نویسنده به دنبال تئوریزه کردن احکام اسلامی به‌عنوان سازوکارهای افزایش کارآمدی است، حال‌آنکه این مسائل باید به‌صورت عملیاتی‌تر و در قالب‌هایی ناظر به دستگاه‌های اجرایی مطرح شود و مسائلی این‌چنینی با وجود اینکه مطلوب است، اما نیازمند بسط و توضیح بیشتر است.</p> <p>* مقاله حاضر به دلیل توجه به ابعاد کاربردی موضوع و توجه به شاخص‌ها از متن مورد نظر متمایز است.</p>

با توجه به ملاحظات انتقادی آمده در جدول شماره ۱ می‌توان چنین اظهار داشت که: در حوزه سیاست و اداره جامعه، نگاه نظری و عملیاتی به‌صورت توأمان در موضوع حاضر وجود نداشته است. برخی از منظر علم مدیریت، برخی از منظر علم سیاست، برخی از منظر الهیات و دیگر رشته‌ها به کارآمدی می‌نگرند. در این مقاله سعی شده با بررسی روشمند اندیشه رهبر معظم انقلاب، طرحی به‌نسبت جامع جهت پیشبرد اقدامات دستگاه‌های اجرایی برای رشد و ارتقای کارآمدی- در هر دو حوزه نظری و عملیاتی- ارائه شود.

۱. مفهوم شناسی

در این پژوهش با توجه به اینکه سیاست‌ها و راهبردهایی از بیانات رهبر معظم انقلاب استخراج می‌شود، بنابراین چند مفهوم اصلی مدنظر است که عبارتند از:

۱-۱. راهبرد (استراتژی)^۱

راهبرد دارای تعاریف متعدد و تحول معنایی از گذشته تاکنون بوده است، این مفهوم ابتدا جنبه نظامی داشت اما به‌مرور زمان وارد دیگر حوزه‌ها شد؛ هرچند که معنای اصلی آن یک مفهوم جامع است. با توجه به پیچیدگی و تنوع موضوعات می‌توان تفاوت‌هایی در تعاریف مشاهده کرد، اما در این پژوهش با توجه به ارتباط مفاهیم جهت بررسی کارآمدی، جنبه مدیریتی راهبرد مدنظر است. از این حیث نگرش مدیریتی به راهبرد، مبتنی بر منافع شخصی نیست و کارآمدی نظام سیاسی را بر مبنای برنامه‌ریزی استراتژیک مورد توجه قرار می‌دهد و بیش از توانایی‌های ذاتی بر قابلیت‌های اکتسابی تأکید دارد. به‌عبارت‌دیگر، آنچه در این سطح از استراتژی مهم است، علم و هنر مدیریت منابع ملی یا برنامه‌ریزی مبتنی بر قابلیت‌های ذاتی و اکتسابی برای استفاده بهینه از منابع قابل‌دسترس و محتمل در راستای دستیابی به اهداف بخشی و ملی است که در قالب مدیریت استراتژیک مورد توجه قرار می‌گیرد (سرتو و پیتر، ۱۳۸۰). در حقیقت راهبرد عبارت است از هنری که انسان را قادر می‌سازد، قطع نظر از روشی که به کار می‌گیرد، مسائلی را

که در نتیجه برخورد دو خواست مغایر بروز نموده خوب بشناسد و بعد، در نتیجه شناخت کامل این مسائل، تکنیک و روشی را اتخاذ نماید که حداکثر کفایت و بهره‌وری را حاصل کند (بوفر، ۱۳۶۶: ۷۲).

۱-۲. سیاست^۱ (خط‌مشی)

سیاست به معنای اصول و قواعدی است که نشان‌دهنده راه برای مدیران در تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی خواهد بود؛ حدود تصمیم‌گیری را مشخص می‌کند و ضابطه‌ای برای بررسی میزان توافق و کمک به تأمین هدف‌ها به دست می‌دهد. در واقع، سیاست هدف را نشان می‌دهد و یک طرح کلی را برای رسیدن به اهداف تعیین‌شده نیز، فراهم می‌سازد. به بیان دیگر، سیاست یک برنامه عمومی است که به منزله راهنمای عمومی عمل و جهت‌دهنده فعالیت‌های افراد مورد توجه قرار می‌گیرد و نحوه اجرای برنامه را برای مدیران اجرایی سازمان معین می‌کند، ضمن آن‌که وسیله مؤثری برای کنترل عملیات به شمار می‌آید (اقتداری، ۱۳۵۴: ۷۵). در واقع، سیاست قانون انتخاب و حاصل نتیجه مطالعات و تصمیمات مدیران عالی سازمان و جامعه برای تخصیص منابع و امکانات با آینده‌نگری‌های معقول است و تابعی از میزان پایداری مسائل، موقعیت‌ها و میزان انعطاف آن‌ها است (تسلیمی، ۱۳۸۸: ۶ و ۷؛ ایران‌نژاد و ساسان‌گهر، ۱۳۷۳: ۱۶۵ و ۱۳۱).

۱-۳. تمییز راهبرد از سیاست

این دو مفهوم که بیشتر در علم مدیریت مورد استفاده قرار می‌گیرد، دارای مشابهت‌های فراوانی بوده و حتی برخی صاحب‌نظران از جمله ایگور انساف^۲ سیاست‌گذاری و تنظیم راهبرد را یکی می‌دانند. تفاوت واقعی این دو مفهوم در قلمروی کاربردی آن‌ها است، در حقیقت قلمروی راهبرد، سازمان است. در حالی که سیاست جامعه را دربر می‌گیرد و روابط ملت-دولت را شامل می‌شود و جامعیت بیشتری دارد. برای فهم بهتر، از تفکیک این دو مفهوم می‌توان برخی

1. policy

2. Igor Ansoff

ویژگی‌های این دو را نیز مشخص نمود؛ سیاست یا خط‌مشی بیشتر جنبه راهنمای عمل، هماهنگ‌کنندگی، بیانگر منافع و مصلحت عامه مردم بودن، عامل ارزیابی و کنترل برنامه‌ها و اقدامات بخش عمومی را دارد و عمومیت، نمایانگری، گستردگی، آینده‌نگری، هدف‌داری و پایداری در آن وجود دارد (الوانی، ۱۳۷۹: ۲۳-۲۵). راهبردها بیشتر بر روی روابط بین موسسه و محیط آن تمرکز می‌یابند، به عبارت دیگر راهبردها پویا هستند، درحالی‌که سیاست‌ها از یک سری اوامر و اصول به وجود می‌آید. سیاست‌ها بلندمدت‌تر بوده و همیشه به‌طور مستقیم با اهداف مربوط نیستند، درحالی‌که راهبردها با اهداف، رابطه خیلی نزدیک‌تری دارند. سیاست‌ها به‌نوعی جهت و روند حرکت را مشخص می‌کنند، اما راهبرد یک طرح عملیاتی برای رسیدن به اهداف تعیین شده است.

۱-۴. کارآمدی^۱

کارآمدی به میزان رسیدن به هدف تعیین‌شده سازمان و رضایت خاطر کسانی که در رسیدن به اهداف نقش داشتند، گفته می‌شود (زاهدی، الوانی و فقیهی، ۱۳۹۳: ۱۱۱). این مفهوم از علم مدیریت وارد دیگر حوزه‌ها شده و ارتباط نزدیکی با مفهوم کارایی^۲ دارد. کارایی به معنی به‌کارگیری و تخصیص منابع تولید در استفاده از منابع تولید و صرف حداقل هزینه برای هر میزان از تولید با کمترین خطا بوده که مستلزم انتخاب داده‌ها با مناسب‌ترین قیمت است. به عبارتی کارآمدی انجام دادن کارهای درست است و کارایی درست انجام‌دادن کار؛ اگرچه برخی این دو را به نادرستی مترادف دانسته‌اند (گلریز، ۱۳۸۶: ۱۷۱). در حقیقت کارایی بیشترین بازده یک سیستم را مدنظر دارد. در صورت داشتن یک سیستم با کارآمدی و کارایی مطلوب، بیشترین بهره‌وری برای آن سیستم حاصل می‌شود. این نقطه در یک سیستم یا یک حکومت، حالت بهینه‌ای است که همواره به دنبال تحقق آن است (اخوان کاظمی، ۱۳۸۵: فصل ۱).

1. Effectiveness

2. Efficiency

۲. رویکردهای نظری

با توجه به موضوع مقاله حاضر مشخص می‌شود که «نظریه‌های کارآمدی» مبنای تحلیل نگارندگان را تشکیل می‌دهند. البته نظریه‌های موجود صرفاً ارزش موضوع‌شناسی در این مقاله دارند و در نهایت چستی و شاخص‌های سنجش کارآمدی مبتنی بر یافته‌های حاصل آمده از طریق روش تحلیل مضمون در اندیشه مقام معظم رهبری، تبیین خواهند شد. از این منظر می‌توان سه رویکرد نظری را در موضوع مقاله، شناسایی و معرفی کرد:

۲-۱. کارآمدی به مثابه اثربخشی

در این رویکرد، شاخصه اصلی کارآمدبودن یک پدیده، در اثر گذاربودن تک‌تک اجزای آن دانسته می‌شود. این نویسندگان رویکردی عمل‌گرا (پراگماتیک) به کارآمدی دارند و بنابراین فارغ از میزان هزینه‌های مربوط به سیاست‌های اتخاذ شده، میزان تحقق اهداف مطلوب را به‌عنوان شاخص کارآمدی پیشنهاد می‌کنند (Douglas, 2002: 19).

۲-۲. کارآمدی به مثابه بهره‌وری

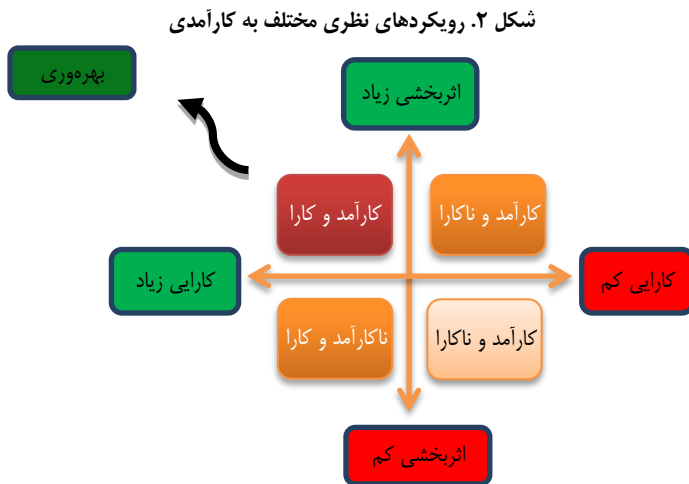
پیروان این رویکرد با نقد رویکرد نخست به دلیل عدم توجه به عامل مهم «هزینه‌ها و منابع» معتقدند که میزان تحصیل، اهداف توسط یک نظام سیاسی به تنهایی نمی‌تواند کارآمدی آن را نشان دهد. از دیدگاه ایشان لازم است نسبت هزینه/ منفعت حاصله سنجیده شود و تنها در صورت معقول‌بودن هزینه‌ها و غلبه منافع است که می‌توان نظام را کارآمد تلقی کرد. از این معنا با مفهوم بهره‌وری نیز یاد می‌شود (نجف‌بیگی، ۱۳۷۹: ۳۸).

۲-۳. کارآمدی به مثابه توفیق و رضایتمندی

تبیین کارآمدی بدون توجه به شرایط، موانع و امکانات اصولاً غیرواقعی است. از دیدگاه این گروه از اندیشه‌ورزان، سیستم‌های اجتماعی چون هوشمند و عاقل هستند، به‌صرف نتایج حاصل آمده نگاه نمی‌کنند و افزون‌بر آن شرایط را هم لحاظ می‌کنند. بر این اساس کارآمدی هر سیستمی را بر اساس سه شاخصه اهداف،

امکانات و موانع آن مشخص می‌کند. هر قدر سیستمی با توجه به سه شاخصه مذکور در تحقق اهدافش موفق باشد، به همان مقدار کارآمد است. در واقع، این مسئله بسیار مهم است که سیستم‌های اجتماعی در راه رسیدن به اولویت‌ها و اهداف‌شان، یکسری موانع و فراز و نشیب‌هایی را سر راه خود ببینند و برای عبور از این موانع و فراز و نشیب‌ها، امکانات و توانایی‌ها و ابزاری را نیز در اختیار داشته باشند. پس با توجه به آن امکانات و ابزار، هر قدر که بتوانند در عبور از موانع موفق‌تر عمل کنند، قطعاً قسمت‌های بسیاری از اهداف آن‌ها نیز محقق می‌شود. اینجاست که کارآمدی به معنی واقعی آن شکل گرفته و بدین جهت است که در نهایت برخی با تمسک به سه عنصر بالا، کارآمدی را چنین تعریف کرده‌اند: «کارآمدی عبارت است از موفقیت در تحقق اهداف با توجه به امکانات و موانع» (فتحعلی، ۱۳۸۲: ۲۲۷).

مجموع رویکردهای نظری مزبور را می‌توان در قالب شکل ۲ به شرح زیر نمایش داد:^(۱)

درواقع، کارآمدی به مثابه توفیق رضایتمندانه، محصول ترکیب دو دیدگاه بهره‌وری و اثربخشی است و همین معنا با مبانی گفتمان اسلامی قرابت دارد؛ چراکه در این معنا کارآمدی با مقولات مهمی چون قدرت، اقتدار و خدمت به مردم ارتباط

مستقیم پیدا می‌کند که در گفتمان اسلامی به‌عنوان مؤلفه‌های راهبردی کارآمدی به آن‌ها اشاره شده است (نوروزی، ۱۳۹۴: ۶).

۳. روش‌شناسی

۳-۱. معرفی روش

روش استفاده‌شده در این پژوهش تحلیل مضمون از انواع تحلیل‌های کیفی و با بهره‌گیری از نرم‌افزار MAXQDA است. برای دستیابی به نتیجه مفید در تحقیقات کیفی، لازم است داده‌ها به‌صورت روشمند مورد بررسی و تحلیل قرار گیرند. تحلیل داده‌ها یک مرحله حیاتی از تحقیق کیفی است و مستلزم اقدام اساسی جهت گردآوری داده‌ها و مرتبط‌نمودن آن‌ها با مفاهیم انتزاعی سطح بالاتر است. تحلیل مضمون روشی برای شناخت، تحلیل و گزارش الگوهای موجود در داده‌های کیفی است. این روش فرایندی برای تحلیل داده‌های متنی است و داده‌های پراکنده و متنوع را به داده‌هایی غنی و تفصیلی تبدیل می‌کند. برخلاف روش‌های کیفی مثل تحلیل گفتمان، تحلیل محتوا، نظریه داده‌بنیاد و... تحلیل مضمون به چارچوبی نظری که از قبل وجود داشته باشد، وابسته نیست و از آن می‌توان در چارچوب‌های نظری متفاوت و برای امور مختلف استفاده کرد. (شیخ‌زاده، ۱۳۹۰: ۱۵۸-۱۵۱) همچنین باید یادآور شد که این روش با روش داده‌بنیاد^۱ متفاوت بوده و همچون آن روش به دلیل فقدان نظریه، به دنبال ساختن نظریه نیست.

۳-۲. کاربری روش

برای اجرای روش تحلیل مضمون ملاحظات زیر مدنظر بوده‌اند:

اول. شناسایی مضمون‌ها

هر متن یا داده دارای ایده‌ها و مفاهیمی است که در صورت فهم درست آن‌ها می‌توان ساختار و چارچوب اصلی متن را به دست آورد. «مضمون یک طرح و

اصل عینی نظام‌مند است که در حول و حوش آن جهان نویسنده تمایل دارد خود را سازمان داده و بسط پیدا کند. اساس در آن، همان ارتباطات پنهانی است، آن هویت پنهانی و خفی که باید از پوشش ساختاری که آن را دربر گرفته است بیرون کشید و آشکار کرد. مضامین اصلی یک اثر، معماری پنهان آن را به وجود می‌آورند و باید بتوانند کلید نظام آن را به ما بدهند. تکرار و ازسرگیری، خبر از دغدغه‌های ذهنی ناخودآگاه نویسنده می‌دهد» (بابک معین، ۱۳۹۴: ۸۶).

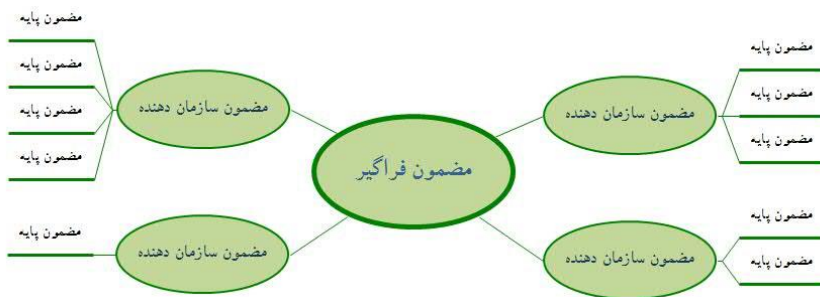
با توجه به تعریفی که از مضمون ارائه شد، روشن گشت که برخی از مضامین به صورت آشکار در متن وجود دارند و برخی را با مذاقه در متون باید پیدا کرد. ولی پرسش اصلی این است که مضمون چه ویژگی‌هایی دارد و از کجا باید آن را شناسایی کرد؟ با اینکه در تحقیقات کیفی نمی‌توان پاسخ روشن و صریحی داد ولی می‌توان ویژگی‌هایی را نام برد که راهنمای مناسبی برای ما باشند. در شناخت مضمون توجه به برخی ویژگی‌های موجود در متن می‌تواند به شناخت مضامین یاری رساند که برخی از آن‌ها عبارتند از: «توجه به کلمات تکراری، توجه به کلمات مکنون، توجه به کلمات کلیدی، مقایسه و هم‌سنجی، جست‌وجوی اطلاعات مفقود» (شیخ‌زاده، ۱۳۹۰: ۱۶۲).

دوم. طبقه‌بندی مضامین

طبقه‌بندی‌های متفاوتی از مضامین ارائه شده است. برای مثال بر اساس زمان شناخت مضمون، ماهیت مضمون در متن؛ سلسله‌مراتب مضمون در قالب مضامین؛ جایگاه مضمون در شبکه مضامین؛ قابلیت مشاهده مضمون در متن؛ منشأ شناسایی مضمون؛ نقش مضمون در تحلیل و تثبیت موقعیت مضمون؛ مضامین را طبقه‌بندی کرده‌اند که یکی از پرکاربردترین روش‌های آن، طبقه‌بندی با توجه به جایگاه مضمون در شبکه مضامین است:

- * فراگیر یا کانون شبکه
- * سازمان‌دهنده یا واسط
- * پایه یا نکات کلیدی متن

شکل ۳. رابطه مضامین فراگیر، سازمان دهنده و پایه‌ای

سوم. اجرای فرایند تحلیل مضمون

برای انجام پژوهشی با روش تحلیل مضمونی سه مرحله اساسی را باید پشت سر گذاشت؛ نخست، تجزیه و تعمیق در متن، سپس بررسی متن و کدگذاری و در مرحله نهایی بازسازی و تولید گزارش نهایی. برخی مثل براون و کلارک فرایند تحلیل مضمون را در شش مرحله توضیح داده‌اند:

شکل ۴. فرایند تحلیل مضمون از منظر براون و کلارک

۴. شناسایی مضامین در بیانات مقام معظم رهبری

در این مرحله ابتدا فیش‌های مربوط به موضوع کارآمدی و کلیدواژه‌های مرتبط از بیانات، سیاست‌های ابلاغی و پیام‌ها و نامه‌ها احصاء گردید که بالغ بر هشتاد فیش با درجه ارتباط «بالا» و «بسیار بالا»^(۲) گردآوری شد. لازم به ذکر است که با توجه به جدیدبودن مفهوم کارآمدی در ادبیات دانش سیاسی، برای یافتن فیش‌های مرتبط جهت مضمون‌یابی، ابتدا از روش نخبگی و با مشورت گروهی از نخبگان این حوزه، کلیدواژه‌های اصلی مرتبط با مفهوم کارآمدی شناسایی شد و در گردآوری داده‌ها از آن مفاهیم نیز استفاده گردیده است. این کلیدواژه‌ها به غیر از خود مفهوم کارآمدی، عبارتند از: بهره‌وری، اثربخشی، کارایی و ارتقای نظام. پس از تعمیق در فیش‌ها و با واردکردن فیش‌ها در نرم‌افزار MAXQDA و انجام مضمون‌یابی پایه‌ای که در جدول زیر به آن‌ها پرداخته شده است، ۴۶ فیش اصلی که برخی از مفاهیم تکراری نیز در آن وجود دارد، برای پژوهش حاضر انتخاب گردید. پس از مشخص شدن مضامین پایه، هر مضمون به‌صورت کلان‌تر و در قالب یک راهبرد یا سیاست مشخص گردید، ستون «راهبرد/ سیاست» برای تبدیل ادبیات مضمون پایه به یکی از دو نوع راهبرد یا سیاست قرار گرفته است و تفکیک دقیق‌تر آن در ستون بعدی یعنی ستون کدها مشخص است و در واقع کدگذاری P و S مشخص‌کننده نوع آن مضمون استخراج شده است، S مربوط به Strategy و P مربوط به Policy است. در جدول بعد این راهبردها و سیاست‌ها در قالب مضامین سازمان دهنده، سازمان‌دهی می‌شوند.

جدول ۲. مضامین پایه‌ای، ساماندهی راهبرد و سیاست

ردیف	فیش	مضمون پایه	راهبرد / سیاست	کدها
۱	البته کم‌کاری وجود دارد، اما ناکارآمدی وجود ندارد؛ بین این‌ها باید تفکیک قائل شد. ناکارآمدی وجود ندارد؛ نظام اسلامی کارایی دارد (بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار با جمعی از دانشجویان، ۱۳۸۲/۰۸/۱۰).	* وجود کارآمدی در نظام اسلامی	* پذیرش اصل کارآمد بودن نظام اسلامی ----- * تبیین و ترویج عمومی این ایده که اصل نظام کارآمد است	S1 ----- P1
		* ناکارآمدی با کم‌کاری فرق دارد	* تمایز قائل شدن بین کم‌کاری و ناکارآمدی	S2
۲	کارآمدی نظام غیر از کارآمدی این دستگاه یا آن دستگاه است؛ نظام، نظام کارآمدی است. البته کارآمدی نظام، مجموعه عملکرد مثبت و منفی است که دستگاه‌های نظام دارند، اما این برآیند مثبت است (بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار با جمعی از دانشجویان، ۱۳۸۳/۰۸/۱۰).	* تفکیک بین کارآمدی نظام و کارآمدی یک دستگاه خاص	* تبیین این‌که برآیند فعالیت نظام نشان از کارآمدی آن دارد ----- * ضرورت تبیین شاخص‌های مستقل برای سنجش کارآمدی نظام و کارآمدی بخش‌های زیرمجموعه آن	P2 ----- S3
		عملکرد دستگاه‌های نظام مثبت و منفی بوده است	توجه به برآیند مثبت عملکرد نظام	P4
			پذیرش این‌که برخی عملکردهای منفی در دستگاه‌های نظام وجود دارد	P5
۳	نظام شما، یک نظام کارآمد و برجسته است. دشمنان شما سعی‌شان این است که به‌زور به شما بفهمانند، بقبولانند، بیاورانند که این نظام شما، نظام ناکارآمدی است. نه، اتفاقاً این نظام خیلی کارآمد است (بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار با کارگزاران نظام، ۱۳۸۶/۰۶/۳۱).	* سعی دشمن بر قبولاندن ناکارآمدی نظام به‌زور	دشمن در نظر دارد تا تصویری ناکارآمد را به‌زور رسانه و غیر آن به مخاطبانش بقبولاند	S
		* تأکید بر این‌که نظام کارآمد است	تبیین مستمر این‌که نظام کارآمد است	P7
۴	این نظام در عرصه‌های مختلف، کارآمدی خودش را نشان داده. در مورد خدمات و گسترش خدمات عمومی به مردم، ایران امروز را شما مقایسه کنید با ایران دوران طاغوت؛ اصلاً قابل مقایسه نیست. این، یک عرصه کارآمدی است (بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار با کارگزاران نظام، ۱۳۸۶/۰۶/۳۱).	گسترش خدمات عمومی به مردم یکی از نمونه‌های کارآمدی نظام	بیان شاخص‌های عینی کارآمدی نظام (خدمات عمومی)	P8
		وجود عرصه‌های مختلف کارآمدی در نظام	کارآمدی دارای ابعاد مختلف است و در یک بعد خلاصه نمی‌شود	P9
		قابل قیاس‌نبودن کارآمدی ایران پیش و پس از انقلاب	تبیین عرصه‌های برجسته کارآمدی نظام اسلامی	S1

P10	ترویج نمونه‌های کارآمدی نظام	پیشرفت‌های علمی، نمونه‌ای از کارآمدی نظام	کشاوری نابود شده کشور را این نظام احیاء کرد، صنعت ساده ابتدایی کشور را این نظام به صنعت پیچیده حساس انرژی هسته‌ای رساند. این نظام الآن در زمینه‌های صنایع نو- مثل همین که آقای رئیس‌جمهور گفتند: «نانوتکنولوژی» و صنایعی از این دست که این‌ها از صنایع نوی دنیاست- تقریباً دوش به دوش صفوف اول دارد حرکت می‌کند و دارد کار می‌کند. این‌ها کارآمدی نظام است (بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار با کارگزاران نظام، ۱۳۸۶/۰۶/۳۱).	۵
S2	تأکید بر محورهای برجسته- رده اول- کارآمدی نظام	وجود صنایع و تکنولوژی‌هایی که در صف اول و مرز دانش است		
P11	تقویت خودباوری ملی جهت ایجاد اعتمادبه‌نفس در نسل‌های بعدی برای رشد کارآمدی	ایجاد خودباوری ملی یکی از مصداق‌های کارآمدی نظام اسلامی و امری هویتی	امروز مهندس ایرانی، تحصیلکرده ایرانی، دکتر ایرانی، ارتشی ایرانی، سپاهی ایرانی، به خود می‌بیند که بسازد، تولید کند، ایجاد کند، به کار بگیرد و برتر از دست‌های دیگر، دستی را در عرصه ظاهر کند. آن روز حتی فکرش را هم نمی‌کردند که حالا مثال‌هایش الی ماشاءالله، این، کارآمدی این نظام است؛ این نظام این کار را کرد (بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار با کارگزاران نظام، ۱۳۸۶/۰۶/۳۱).	۶
S3	افزایش مشارکت سیاسی یکی از راهبردهای افزایش کارآمدی	افزایش مشارکت سیاسی سبب کارآمدی نظام	شاید بشود گفت از همه این‌ها باز مهم‌تر و بالاتر، کارآمدی این نظام در زمینه تحکیم مردم‌سالاری بود. با آن سابقه منحوس و زشتی که در این کشور وجود داشت، این نظام توانست مردم‌سالاری را جا بیندازد (بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار با کارگزاران نظام، ۱۳۸۶/۰۶/۳۱).	۷
S4	نمایش عدم توجه رژیم پهلوی به مردم و رای و نظر آن‌ها	وجود سابقه بسیار بد رژیم پهلوی در مردم‌سالاری و مشارکت عمومی		
P12	اسلامی شدن جامعه به معنای واقعی یک سیاست کلان برای ارتقای کارآمدی نظام	اسلامی شدن و ایجاد روح علوی برای افزایش کارآمدی و رسیدن به دولت اسلامی	ما یک انقلاب اسلامی داشتیم، بعد نظام اسلامی تشکیل دادیم، مرحله بعد تشکیل دولت اسلامی است، مرحله بعد تشکیل کشور اسلامی است، مرحله‌ی بعد تشکیل تمدن بین‌الملل اسلامی است. ما امروز در مرحله دولت اسلامی و کشور اسلامی قرار داریم؛ باید دولت اسلامی را ایجاد کنیم. امروز دولت ما- یعنی مسئولان قوه مجریه، قوه قضاییه، قوه مقننه که مجموع این‌ها دولت اسلامی است- سهم خوبی از حقایق اسلامی و ارزش‌های اسلامی را دارد؛ اما کافی نیست؛ اولش خود من. باید بیشتر به سمت اسلامی شدن، مسلمان شدن و مؤمنانه و مسلمانانه زندگی کردن برویم. باید به سمت زندگی علوی برویم. رفتن به سمت زندگی علوی معنایش این نیست که اگر آن روز ننگ می‌بستند و راه می‌رفتند، امروز هم ننگ ببندیم و راه برویم؛ نه، امروز دنیای پیشرفت‌هاست. باید روح زندگی علوی- یعنی عدالت، تقوا، پارسایی، پاک‌دامنی، بی‌پروایی در راه خدا و میل و شوق به مجاهدت در راه خدا- را در خودمان زنده کنیم؛ باید به سمت اینها برویم؛ این اساس کار ماست. و به شما عرض کنم، در آن صورت کارآمدی جمهوری اسلامی هم مضاعف خواهد شد (بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار کارگزاران نظام، ۱۳۸۳/۰۸/۰۶).	۸
P13	یکی از نکات مهم افزایش کارآمدی، همواره اسلامی‌تر کردن و خالص‌سازی عرصه‌های خدمت مسئولین	اسلامی‌تر شدن جامعه سبب مضاعف شدن کارآمدی نظام		
S5	راهبرد عینی کردن ارزش‌های اسلامی برای مردم	عینی شدن ارزش‌های اسلامی	کارآمدی هم باید در جهت تحقق خواست‌ها و اهداف اسلامی باشد؛ در جهت پیاده‌شدن و	۹

		هدف کارآمدی نظام	عینی‌شدن ارزش‌ها در جامعه باشد (بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار با کارگزاران نظام، ۱۳۸۳/۰۸/۰۶).
S6	طراحی سازوکار لازم برای ارزیابی کارآمدی	سازوکار ارزیابی کارآمدی و اثربخشی سیاست‌ها	سازوکار لازم برای ارزیابی کارآمدی و اثربخشی سیاست‌ها (انتصاب رئیس، دبیر و اعضای مجمع تشخیص مصلحت نظام، ۱۳۹۶/۰۵/۲۳).
S7	راهبرد داشتن کارآمدی لازم برای مسئولان در دادن و پذیرش مسئولیت‌ها به آنان	پیوند مشروعیت و کارایی نظام و مسئولان	بر روی کارایی‌ها و کارآمدی مسئولان طبق همان ضوابطی که قوانین ما متخذ از شرع و قانون اساسی است، بایست تکیه شود. هر جا کارآمدی نباشد، مشروعیت از بین خواهد رفت. این که ما در قانون اساسی برای رهبر، رئیس‌جمهور، نماینده مجلس و برای وزیر شرایطی قائل شده‌ایم و با این شرایط گفته‌ایم این وظیفه را می‌تواند انجام بدهد، این شرایط، ملاک مشروعیت بر عهده گرفتن این وظایف و اختیارات و قدرتی است که قانون و ملت به ما عطا می‌کند (بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار با اعضای مجلس خبرگان، ۱۳۸۳/۰۶/۳۱).
S8	برخورد قاطع و کنار گذاشتن مدیرانی که سبب از بین رفتن مشروعیت نظام در صورت نبود کارآمدی و کارایی لازم در مدیران و مسئولان	از بین رفتن مشروعیت نظام در صورت نبود کارآمدی و کارایی لازم در مدیران و مسئولان	
S9	تلاش موفق و نشانه‌ی توفیق مسئولان، راه و جهت رسیدن به کارآمدی	تلاش موفق و نشانه توفیق مسئولان یکی از شاخص‌های کارآمدی نظام	ما باید به دنبال کارآمدی باشیم. باید هر یک از کسانی که متصدی این مسئولیت‌ها، از صدر تا ساقه هستند، بتوانند آنچه را که برعهده‌ی آنهاست، به‌قدر معقول انجام دهند. انتظار معجزه و کار خارق‌العاده نداریم و نباید داشته باشیم؛ اما بایست انتظار تلاش موفق را که در آن نشانه‌های توفیق هم مشاهده شود، داشته باشیم (بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار با اعضای مجلس خبرگان، ۱۳۸۳/۰۶/۳۱).
P14	کارآمدی و کارایی لازم یکی از شاخص‌های ارزیابی مدیران توسط نهادهای نظارتی باید باشد	همواره باید به دنبال کارآمدی بود	
P15	صرفاً رسیدن به کارآمدی مهم نیست، بلکه حفظ و تثبیت آن نیز اهمیت دارد	حفظ کارآمدی نظام و مسئولان سبب ایجاد رفاه و پیشرفت	با همین فکری که در قالب و چارچوب قانون اساسی مجسم و متجسد شده، می‌توان کشور را به رفاه و پیشرفت رساند؛ اما شرطش این است که ما کارآمدی خودمان و کارآمدی مسئولانمان را در همه انتخاب‌ها، در همه‌ی گزینش‌ها و در همه انتصاب‌ها حفظ کنیم (بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار با اعضای مجلس خبرگان، ۱۳۸۳/۰۶/۳۱).
S11	راهبرد مدیریت درست یک کار، استفاده از مشاوران و معاونان کاردان و شایسته	انتخاب نیروهای کاردان و باتجربه به‌عنوان معاون و مشاور عامل کارآمدی	دو سه نقطه اساسی در مورد کارآمدی وجود دارد که من به آن‌ها اشاره می‌کنم. یکی این که عناصر نزدیک به خودتان را- که درواقع دست‌ها و بازوهای شما هستند- از آدم‌هایی انتخاب کنید که کار را بشناسند. ممکن است یک وزیر با کار، چندان آشنا نباشد، اما معاونانش اگر با کار آشنا باشند، این خلأ پر خواهد شد (بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار با رئیس‌جمهوری و اعضای هیئت دولت، ۱۳۸۰/۰۶/۰۵).
S12	نظارت دائمی یکی از نقاط راهبردی برای ارتقای مدیران	رصد مدیران یک مجموعه از عوامل کارآمدی	عامل مؤثر دیگر در کارآمدی، زیر نظر داشتن دائمی مدیران است (بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار با رئیس‌جمهوری و اعضای هیئت دولت، ۱۳۸۰/۰۶/۰۵).
P16	امانت و صداقت پیش‌شرط کارآمدی یک مدیر	پیش‌شرط‌های کارآمدی افراد	اگر آدم‌های کارآمد امانت و صداقت نداشته باشند، کارآمدی آن‌ها به نفع مردم تمام نخواهد شد

			(بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار اقشار مختلف مردم در آستانه انتخابات مجلس خبرگان، ۱۳۸۵/۰۹/۲۲).
P17	علم، صبر، جهاد در راه خدا، کارکردن برای خدا و ویژگی شخص کارآمد	پیش‌شرط‌های کارآمدی افراد	کارآمدی را چه کسی [محقق] می‌کند؟ آن انسان عالم، صبور، مجاهد فی سبیل‌الله، برای خدا کار یکن که برای خودش کیسه ندوخته و کار را بلد است و وارد میدان می‌شود و شجاعانه انجام می‌دهد، کارآمدی کار او است. ما دنبال این هستیم (بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار جمعی از اساتید دانشگاه‌ها، ۱۳۹۵/۰۲/۲۹).
S13	روحیه پیگیری کارها و به ثمر نشاندن آن‌ها سبب کارآمدی	پیگیر نبودن دلیل ناکارآمدی مدیران	یکی از مشکلات عمده‌ی ما در کشور- که این را برحسب تجربه من عرض می‌کنم به شما برادران و خواهران عزیز- پیگیری نکردن است؛ کار را خوب شروع می‌کنیم [اما] پیگیری لازم همیشه وجود ندارد (بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار مسئولان و فعالان محیط‌زیست، منابع طبیعی و فضای سبز، ۱۳۹۳/۱۲/۱۷).
P18	شناخت توطئه دشمن در ناکارآمد نشان دادن کشور	القای ناکارآمدی نظام توسط دشمنان	دشمنان ملت ایران و نظام جمهوری اسلامی فقط به دو موضوع می‌توانند امید داشته باشند. یکی این که ناکارآمدی نظام را به مردم القاء کنند؛ یعنی بگویند این نظام نمی‌تواند خواسته‌های مردم را برآورده کند و با القای آن به مردم، ارتباط مستحکم مردم با نظام اسلامی را از بین ببرند (بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار زائرین و مجاورین حرم مطهر رضوی، ۱۳۸۲/۰۱/۰۱).
S14	فهم و شناساندن جایگاه کارآمدی نظام به مردم در تقابل با دشمنان	ناکارآمد نشان دادن نظام؛ امید دشمن برای پیروزی	
P19	شناخت ظرفیت‌های نظام برای رسیدن به کارآمدی و استفاده از آن‌ها	ظرفیت کافی نظام برای ایجاد کارآمدی لازم	منابع، امکانات و افراد لایق کشور کفایت لازم را برای این کار دارند. کشور ما از لحاظ انسان‌های خدوم و کارآمد فقیر نیست. ما افراد کارآمد بسیاری داریم. در بین مدیرانی که امروز در رأس کار هستند، آدم‌های کارآمد، لایق و خوبی خدمت می‌کنند (بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار زائرین و مجاورین حرم مطهر رضوی، ۱۳۸۲/۰۱/۰۱).
P20	شناخت توطئه دشمن در ناکارآمد نشان دادن کشور و تلاش برای نمایش کارآمدی به مردم	مقابله با القای ناکارآمدی دشمن در عملی کردن کارآمدی	القاء ناکارآمدی نظام، متوجه مسئولین کشور است. در قوای مجریه، قضائیه، مقننه، در نیروهای مسلح، نهادهای انقلابی و همه مؤسساتی که کاری از کشور را بر عهده دارند، مدیران باید خود را برای مدیریت کارآمد و لایق، آماده و مجهز کرده و برای مردم کار کنند (بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار زائرین و مجاورین حرم مطهر رضوی، ۱۳۸۲/۰۱/۰۱).
P21	احساس عمومی نسبت به تسریع انجام امور در قوه قضائیه و با عدالت حقیقی	لزوم ایجاد کارآمدی در قوه قضائیه	در قوه قضائیه دو هدف اصلی را باید همیشه در نظر داشت؛ همه کارها باید در جهت این دو هدف اصلی انجام بگیرد که اگر این دو هدف تحقق پیدا کرد، آن وقت محصول آن را جامعه اسلامی خواهد چشید. آن دو هدف، یکی عبارت است از سلامت قوه، دوم کارآمدی قوه. همه تلاش‌ها باید این باشد که این قوه تبدیل شود به یک مجموعه کاملاً کارآمد و کاملاً سالم (بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار مسئولان و کارکنان قوه قضائیه، ۱۳۹۲/۰۴/۰۵).
S20	ایجاد مطالبه در مردم از مسئولان نسبت به افزایش	کارآمدی مسئولان و رفع	آنچه برای مردم در این انتخابات و همه گزینش‌های ملی و انتخابات مهم است، این است که

	کارآمدی خود و ایجاد حس ارتقاء در مدیران و رقابت بر سر کارآمدی	مشکلات، مطالبه و خواست مردم در انتخابات	سطح کارآمدی نظام روزبه‌روز ارتقا پیدا کند؛ این اساس مسئله است. اگر مردم دنبال رئیس‌جمهور یا دنبال نماینده مجلس می‌گردند یا دنبال دیگر کسانی هستند که می‌خواهند آن‌ها را با انتخاب تعیین کنند، در پی آن هستند که انسان‌های کارآمدی را بر اریکه مسئولیت بنشانند تا آن‌ها بتوانند سطح کارآمدی نظام را افزایش بدهند و مشکلات مادی و معنوی مردم را حل کنند؛ این خواست مردم است (بیانات رهبر معظم انقلاب در خطبه‌های نماز عید فطر، ۱۳۸۳/۰۸/۲۴).	
P22	کارآمدی یکی از مهم‌ترین ملاک‌های انتخاب نماینده مجلس	کارآمدی یکی از شروط انتخاب نماینده مجلس	به نظر من مهم‌ترین شرایط نماینده عبارت است از این که متدین، کارآمد، دلسوز و شجاع باشد. اگر این چهار شرط در نماینده‌ای جمع شد، همان کاری را که شما آرزو و توقع دارید، انجام خواهد داد (بیانات رهبر معظم انقلاب در خطبه‌های نماز جمعه، ۱۳۸۲/۱۱/۲۴).	۲۴
P23	شناخت توطئه دشمن در ناکارآمد نشان دادن کشور	القای ناکارآمدی نظام و دولت توسط دشمن	امروز یک جریان تبلیغاتی آشکار در دنیا وجود دارد که عمده تلاش آن برای این است که نظام و به تبع نظام، دولت را ناکارآمد جلوه دهد (بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار رئیس‌جمهور و اعضای هیئت دولت، ۱۳۸۱/۰۶/۰۴).	۲۵
P24	طراحی فرآیند جذب مدیران کارآمد و متخصص	جذب مدیران باتجربه، متخصص و کارآمد	به‌منظور اصلاح مدیریت و افزایش بهره‌وری نگاه‌های مشمول واگذاری با استفاده از ظرفیت‌های مدیریتی کشور اقدامات لازم جهت جذب مدیران با تجربه، متخصص و کارآمد انجام پذیرد (سیاست‌های راهبردی و بسیار مهم نظام درباره بند ج اصل چهل‌وچهار قانون اساسی، ۱۳۸۵/۰۴/۱۱).	۲۶
P25	تعیین سیاست و اقدام لازم برای رشد دو محور اقتصاد و عدالت برای نمایش کارآمدی نظام	دو حوزه اصلی کارآمدی برای نظام	باید ما هم کارآمدی در جهت رشد رونق اقتصاد، هم کارآمدی در جهت تأمین عدالت را به دنیا نشان می‌دادیم. البته کارهایی را که شده و میدانیم، نمی‌خواهیم انکار کنیم؛ کارهای بسیار مهمی انجام گرفته، لکن به آن سطحی که باید می‌رسیدیم، قطعاً نرسیده‌ایم و این برای ما دردناک است (بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار مسئولان اقتصادی و دست‌اندرکاران اجرای اصل ۴۴ قانون اساسی، ۱۳۸۵/۱۱/۳۰).	۲۷
P26	ارتقای کمی و کیفی بازارهای مالی	ارتقاء کمی و کیفی بازارهای مالی	ارتقاء کمی و کیفی بازارهای مالی (سرمایه، پول و بیمه) با تأکید بر کارایی، شفافیت و سلامت (سیاست‌های کلی برنامه پنجم توسعه، ۱۳۸۷/۱۰/۲۱).	۲۸
S21	بسیجی‌بودن برای رسیدن به کارآمدی در نظام	بسیج، نیروی کارآمد برای نظام	بسیج یعنی نیروی کارآمد کشور برای همه میدان‌ها. میدان جنگ مطرح بود، بسیج کارآمدی خود را ثابت کرد. میدان‌های دیگر هم که پیش بیاید- و تا به حال خیلی از آن‌ها پیش آمده است- باز بسیج کارآمدی خود را اثبات می‌کند (بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار جمعی از پاسداران و بسیجیان، ۱۳۷۷/۰۹/۰۲).	۲۹
S22	نمایش عرصه‌های کارآمدی بسیج در کشور به مردم و مسئولان	وجود عرصه‌هایی که بسیج کارآمدی خود را اثبات نموده است		
P27	ایجاد فرآیند انتخاب افراد شایسته و کارآمد	ارتقاء شایسته‌گزینی در انتخابات با تأکید بر کارآمدی	ارتقاء شایسته‌گزینی - همراه با زمینه‌سازی مناسب- در انتخاب داوطلبان تراز شایسته جمهوری اسلامی ایران و دارای ویژگی‌هایی متناسب با جایگاه مربوط از طریق تعیین دقیق معیارها و	۳۰

P28	دیدن همه ابعاد کارآمدی برای انتخاب مدیران شایسته	تأکید بر کارآمدی علمی، جسمی و شایستگی متناسب با مسئولیت	شاخص‌ها و شرایط عمومی و اختصاصی داوطلبان در چارچوب قانون اساسی با تأکید بر کارآمدی علمی، جسمی و شایستگی متناسب با مسئولیت‌های مربوط و تمهید به اسلام، انقلاب و نظام اسلامی و قانون اساسی به‌ویژه التزام به ولایت فقیه و سلامت اخلاقی - اقتصادی (سیاست‌های کلی «انتخابات»، ۱۳۹۵/۰۷/۲۴).
P29	ایجاد فرآیندهای دقیق بازرسی و نظارت برای رشد شفافیت و کارآمدی	تقویت و کارآمد کردن نظام بازرسی و نظارت	تقویت و کارآمد کردن نظام بازرسی و نظارت، اصلاح قوانین و مقررات در جهت رفع تداخل میان وظایف نهادهای نظارتی و بازرسی (سیاست‌های کلی برنامه پنجم توسعه، ۱۳۸۷/۱۰/۲۱).
P30	افزایش و بهبود کیفیت و ایمنی خدمات با محوریت عدالت و شفافیت در حوزه سلامت	افزایش و بهبود کیفیت و ایمنی خدمات	افزایش و بهبود کیفیت و ایمنی خدمات و مراقبت‌های جامع و یکپارچه سلامت با محوریت عدالت و تأکید بر پاسخگویی، اطلاع‌رسانی شفاف، اثربخشی، کارایی و بهره‌وری در قالب شبکه بهداشتی و درمانی (سیاست‌های کلی «سلامت»، ۱۳۹۳/۰۱/۱۸).
P31	رشد بهره‌وری اقتصادی با توانمندسازی نیروی کار و تقویت رقابت‌پذیری اقتصاد	عوامل رشد بهره‌وری در اقتصاد	محور قرار دادن رشد بهره‌وری در اقتصاد با تقویت عوامل تولید، توانمندسازی نیروی کار، تقویت رقابت‌پذیری اقتصاد، ایجاد بستر رقابت بین مناطق و استان‌ها و به‌کارگیری ظرفیت و قابلیت‌های متنوع در جغرافیای مزیت‌های مناطق کشور (سیاست‌های کلی «اقتصاد مقاومتی»، ۱۳۹۲/۱۱/۲۹).
P32	بهبود مدیریت منابع و مصارف با هدف ارتقاء کیفیت در آموزش و پرورش	بهبود مدیریت منابع و مصارف با هدف ارتقاء کیفیت	بهبود مدیریت منابع و مصارف با هدف ارتقاء کیفیت و بهره‌وری نظام آموزش و پرورش (سیاست‌های کلی ایجاد تحول در نظام آموزش و پرورش، ۱۳۹۲/۰۲/۱۰)
P33	ارتقاء کیفیت پرورش معلمان و تربیت معلمان حرفه‌ای	ارتقاء کیفیت پرورش معلمان	ارتقاء کیفیت نظام تربیت معلم و افزایش مستمر شایستگی‌ها و توانمندی‌های علمی، حرفه‌ای و تربیتی فرهنگیان و روزآمد ساختن برنامه‌های درسی مراکز و دانشگاه‌های تربیت معلم و شیوه‌های یاددهی و یادگیری برای پرورش معلمان با انگیزه، کارآمد، متدین، خلاق و اثربخش (سیاست‌های کلی ایجاد تحول در نظام آموزش و پرورش، ۱۳۹۲/۰۲/۱۰).
P34	آماده‌سازی بستر جذب معلمان کارآمد و شایسته	آماده‌سازی بستر جذب معلمان کارآمد و شایسته	بازنگری در شیوه‌های جذب، تربیت، نگهداشت و به‌کارگیری بهینه نیروی انسانی مورد نیاز آموزش و پرورش و بسترسازی برای جذب معلمان کارآمد و دارای شایستگی‌های لازم آموزشی، تربیتی و اخلاقی بعد از گذراندن دوره مهارتی (سیاست‌های کلی ایجاد تحول در نظام آموزش و پرورش، ۱۳۹۲/۰۲/۱۰).
P35	ارتقاء سطح کار و سرمایه داخلی و حمایت از تولید داخلی با مدیریت درست منابع	کارآمدسازی مدیریت منابع و ارتقاء سطح کار و سرمایه	کارآمدسازی مدیریت منابع موجود در صندوق توسعه ملی در جهت بهینه‌سازی و هم‌افزایی ظرفیت‌های تولیدی و ارتقاء کیفی کار و سرمایه ایرانی (سیاست‌های کلی تولید ملی، حمایت از کار و سرمایه ایرانی، ۱۳۹۱/۱۱/۲۴).
P36	شفاف‌سازی نظام توزیع کالاها و کارآمدتر شدن آن	شفاف‌سازی نظام توزیع کالاها و کارآمدتر شدن آن	کارآمد کردن نظام توزیع کالاها و خدمات با استفاده از سازوکار شفاف‌سازی و اطلاع‌رسانی و کاهش واسطه‌های غیرضرور و ناکارآمد (سیاست‌های کلی تولید ملی، حمایت از کار و سرمایه ایرانی، ۱۳۹۱/۱۱/۲۴).

P37	افزایش ظرفیت تولید ملی و کاهش هزینه‌های تأمین مالی	افزایش ظرفیت تولید ملی با گسترش منابع مالی	گسترش منابع مالی و کارآمدسازی مدیریت آن در جهت افزایش ظرفیت تولید ملی و کاهش هزینه‌های تأمین مالی مورد نیاز به‌ویژه با ساماندهی، گسترش و حمایت از نهادهای مالی توسعه‌ای و بیمه‌ای (سیاست‌های کلی تولید ملی، حمایت از کار و سرمایه ایرانی، ۱۳۹۱/۱۱/۲۴).	۳۹
P38	ساماندهی، گسترش و حمایت از نهادهای مالی، توسعه‌ای و بیمه‌ای	ساماندهی، گسترش و حمایت از نهادهای مالی، توسعه‌ای و بیمه‌ای		
P39	افزایش بهره‌وری نیروی کار و سرمایه	افزایش بهره‌وری نیروی کار و سرمایه	افزایش بهره‌وری عوامل تولید به‌ویژه نیروی کار و سرمایه (سیاست‌های کلی نظام در بخش «صنعت»، ۱۳۹۱/۰۹/۲۹).	۴۰
P40	هماهنگ‌سازی و پایداری سیاست‌های پولی، مالی، ارزی و تجاری و تنظیم بازارهای اقتصادی	تنظیم بازارهای اقتصادی	هماهنگ‌سازی و پایداری سیاست‌های پولی، مالی، ارزی و تجاری و تنظیم بازارهای اقتصادی در جهت کاهش نرخ بیکاری توأم با ارتقاء بهره‌وری عوامل تولید و افزایش تولید (سیاست‌های کلی اشتغال، ۱۳۹۰/۰۴/۲۸).	۴۱
P41	ایجاد تحول در نظام اداری سیستم قضایی کشور	کارآمدسازی ساختار قضایی	کارآمدسازی ساختار قضایی و اداری (سیاست‌های کلی قضایی، ۱۳۸۸/۰۹/۰۲).	۴۲
P42	فرهنگ‌سازی در زمینه افزایش بهره‌وری	توسعه و ترویج فرهنگ بهره‌وری	توسعه و ترویج فرهنگ بهره‌وری با ارائه و تشویق الگوهای موفق در این زمینه و با تأکید بر شاخص‌های کارآمدی، مسئولیت‌پذیری، انضباط و رضایت‌مندی (سیاست‌های کلی اصلاح الگوی مصرف، ۱۳۸۹/۰۴/۱۵).	۴۳
P43	بهینه‌سازی مصرف انرژی و توجه به ایجاد فرهنگ استفاده درست از انرژی	ارتقای کارایی انرژی	تدوین برنامه ملی بهره‌وری انرژی و اعمال سیاست‌های تشویقی نظیر حمایت مالی و فراهم کردن تسهیلات بانکی برای اجرای طرح‌های بهینه‌سازی مصرف و عرضه انرژی و شکل‌گیری نهادهای مردمی و خصوصی برای ارتقاء کارایی انرژی (سیاست‌های کلی اصلاح الگوی مصرف، ۱۳۸۹/۰۴/۱۵).	۴۴
P44	ارتقای کارآمدی خدمات اداری و تسریع فرایندها	افزایش کارایی و کارآمدی در خدمات اداری	توجه به اثربخشی و کارایی در فرایندها و روش‌های اداری به‌منظور تسریع و تسهیل در ارائه خدمات کشوری (سیاست‌های کلی نظام اداری، ۱۳۸۹/۰۱/۳۱).	۴۵
P45	ایجاد فرایندهای دقیق بازرسی و نظارت برای رشد شفافیت و کارآمدی	کارآمدسازی ساختارهای نظارتی اداری	کارآمدسازی و هماهنگی ساختارها و شیوه‌های نظارت و کنترل در نظام اداری و یکپارچه‌سازی اطلاعات (سیاست‌های کلی نظام اداری، ۱۳۸۹/۰۱/۳۱).	۴۶

برگرفته از بیانات، سخنرانی‌ها و سیاست‌های ابلاغی رهبر معظم انقلاب

۵. مضامین سازمان‌دهنده

در این مرحله مضامین تکراری ادغام شده‌اند و جملات به‌صورت راهبرد یا سیاست تنظیم گردیده و پس از پالایش در قالب مضامین سازمان‌دهنده دسته‌بندی شده‌اند. این مضامین در دو جدول جداگانه با عنوان راهبردهای ارتقای کارآمدی نظام اسلامی و سیاست‌های ارتقای کارآمدی نظام اسلامی تهیه شده است. این مرحله به‌نوعی تحلیل و تجمیع داده‌ها توسط پژوهشگر است که یک مقوله‌بندی جدید از انواع راهبردها و سیاست‌ها ارائه می‌دهد که حاصل نتایج تحقیق روشمند است.

۵-۱. مضمون سازمان‌دهنده اول (راهبرد)

به دلیل اینکه مضامین از جنس راهبرد هستند، سطح‌بندی و دسته‌بندی آن‌ها نیز به‌صورت سطح‌بندی انواع راهبردها انجام می‌شود. در این قسمت دو مضمون سازمان‌دهنده که به‌صورت سلسله‌مراتبی تعیین شده‌اند، مضامین پایه‌ای را دسته‌بندی می‌کنند. سه مضمون اصلی پایه‌ای وجود دارد که ذیل عنوان مضمون سازمان‌دهنده «اصلی» قرار گرفته است و دیگر مضامین پایه‌ای راهبردی در جهت تأمین و برآورده‌شدن آن سه مضمون قرار گرفته‌اند و از این حیث عنوان سازمان‌دهنده «بخشی» داشته و ذیل آن‌ها قرار می‌گیرند.

جدول ۳. تعیین و دسته‌بندی راهبردها به‌عنوان یکی از مضمون‌های فراگیر

مضمون فراگیر	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین پایه‌ای	
راهبردهای ارتقای کارآمدی نظام اسلامی	اصلی	عینی‌کردن ارزش‌های اسلامی برای مردم	
		نظارت دائمی برای ارتقای مدیران	
		طراحی سازوکار لازم برای ارزیابی عملکردها	
	بخشی		مقابله با اقدام دشمن مبنی بر ناکارآمدی نشان دادن نظام
			اقدام بسیجی‌گونه برای تحصیل کارآمدی در تمام بخش‌های نظام
			نمایش عرصه‌های کارآمدی تمامی بخش‌های نظام به مردم
			پیگیری مؤثر و مستمر کارها
			استفاده از مدیران شایسته و
			برخورد با مدیران نالایق
			افزایش مشارکت مردمی
تقویت روحیه رقابت بر سر کارآمدی در میان مسئولان			

ایجاد مطالبه در مردم		
برجسته‌نمودن تجارب مثبت در حوزه کارآمدی		
تبیین نقاط ضعف رژیم سابق در حوزه کارآمدی		

برگرفته از مضامین پایه‌ای و کدهای جدول ۲

۵-۲. مضمون سازمان‌دهنده دوم (سیاست)

در این بخش، سیاست‌ها به دو دسته سازمان‌دهنده «فردی» و «سازمانی» تقسیم شده‌اند، به این صورت که سیاست‌های فردی مربوط به مدیران و مسئولان و افراد است، درحالی‌که سیاست‌های سازمانی، خط‌مشی سازمان‌ها، ارگان‌ها و نهادهاست. این سیاست‌ها باید مبدأ تصمیم‌گیری برای مدیران و مسئولان و همچنین ارگان‌های متبوعشان در تمامی جوانب باشد تا نظام اسلامی به سمت ارتقای کارآمدی خود حرکت کند. آنچه از برآیند این مضامین مشخص است، اتکا به ظرفیت‌های داخلی، توان و استعداد ایرانی برای حرکت‌ها و جهش‌های مؤثر در زمینه‌های مختلف برای ارتقاء کشور است.

جدول ۴. تعیین و دسته‌بندی سیاست‌ها به‌عنوان یکی از مضمون‌های فراگیر

مضمون فراگیر	مضامین سازمان‌دهنده	خط‌مشی‌ها و سیاست‌ها
سیاست‌های ارتقای کارآمدی نظام اسلامی	فردی	وجود بیش‌میت فردی مبنی بر درک کارآمدی کلیت نظام
		تفکیک کارآمدی نظام از کارآمدی یک بخش معین
		شناخت توطئه دشمن در ناکارآمد نشان‌دادن کشور
		ترویج نمونه‌های کارآمدی کشور در جامعه
		تقویت خودباوری ملی و ایجاد اعتمادبه‌نفس
		توجه به کارآمدی به‌مثابه ملاک انتخاب مدیران
		شناخت ظرفیت‌های نظام برای رسیدن به کارآمدی
		توجه به امانت و صداقت به‌عنوان پیش‌شرط کارآمدی یک مدیر
		توجه به علم، صبر، جهاد در راه خدا و کارکردن برای خدا به‌عنوان ویژگی‌های شخص کارآمد
		درک تمایز بین کم‌کاری و ناکارآمدی
سازمانی		خالص‌سازی عرصه‌های خدمت مسئولان
		توجه نهادهای نظارتی به کارآمدی به‌عنوان یکی از شاخص‌های ارزیابی مدیران
		تسریع انجام امور در قوه قضاییه
		وجود برنامه در سازمان‌ها برای حفظ و تثبیت کارآمدی پس از حصول آن
		طراحی فرایند جذب مدیران کارآمد

تعیین سیاست برای رشد دو محور اقتصاد و عدالت برای نمایش کارآمدی نظام		
ارتقای کمی و کیفی بازار		
ایجاد فرایندهای دقیق بازرسی و نظارت برای رشد شفافیت و کارآمدی		
بهبود کیفیت و ایمنی خدمات با محوریت عدالت و شفافیت در حوزه سلامت		
بهبود مدیریت منابع و مصارف با هدف ارتقاء کیفیت در آموزش و پرورش		
ارتقاء کیفیت پرورش معلمان به‌عنوان گروه مرجع و اصلی		
آماده‌سازی بستر جذب معلمان کارآمد به‌عنوان گروه مرجع و اصلی		
ارتقاء سطح کار و سرمایه داخلی و حمایت از تولید داخلی		
شفاف‌سازی نظام توزیع کالاها		
افزایش ظرفیت تولید ملی		
هماهنگ‌سازی و پایداری سیاست‌های پولی و تنظیم بازارهای اقتصادی		
ایجاد تحول در نظام اداری کشور		
ساماندهی، گسترش و حمایت از نهادهای مالی توسعه‌ای و بیمه‌ای		
فرهنگ‌سازی در زمینه افزایش بهره‌وری		
توجه به ایجاد فرهنگ استفاده درست از انرژی		
ارتقای نظام خدمات اداری و تسریع فرایندها		

برگرفته از مضامین پایه‌ای و کدهای جدول ۲

نتیجه‌گیری

این پژوهش به دنبال یافتن سیاست‌ها و راهبردهای ارتقای کارآمدی نظام اسلامی در اندیشه مقام معظم رهبری بود، در همین راستا از روش تحلیل مضمون برای یافتن مضامین مورد نیاز پرسش پژوهش در بیانات معظم له استفاده شد. پس از جستجو و گزینش فیش‌های ناظر به موضوع، درنهایت ۴۶ فیش با ارتباط بالا انتخاب شد. این فیش‌ها بر اساس دو مضمون اصلی و فراگیر «سیاست» و «راهبرد»، دسته‌بندی و مضمون‌یابی پایه‌ای شده‌اند. مضمون «راهبرد» با توجه به دلالت‌های شناسایی شده، به دو مضمون سازمان‌دهنده «اصلی» و «بخشی» تقسیم گردید. مضمون «سیاست» نیز به‌نوبه خود به دو مضمون سازمان‌دهنده «فردی» و «سازمانی» تقسیم شد و درنهایت پاسخ پرسش اصلی تحقیق را شکل داده‌اند.

در مجموع می‌توان چنین اظهار داشت که: از دیدگاه مقام معظم رهبری، کارآمدی نظام از حیث راهبردی در دو سطح اصلی و بخشی قابل تعریف است. راهبرد اصلی بر پایه ارائه شاخص‌های عینی برآمده از ارزش‌های بومی استوار است. به این معنا که مردم لازم است به‌صورت عینی و مشخص بتوانند کارآمدی

نظام را در زندگی روزمره‌شان ببینند. افزون‌بر این‌که لازم است امکان رصد و ارزیابی عملکرد نظام را نیز داشته باشند و از این طریق در تضمین کارآمدی نظام و استمرار آن در آینده، مشارکت داشته باشند.

از نظر بخشی راهبردهای اعلامی مقام معظم رهبری را می‌توان در دو دسته اصلی سلبی و ایجابی تقسیم نمود:

از حیث سلبی مقابله با تصویرسازی دشمنان و برخورد با مدیران ناکارآمد، دو روی راهبرد مورد تأکید رهبری را شکل می‌دهد. هم‌زمان راهبرد ایجابی نیز مورد توجه بوده و ایشان تأکید دارند که باید ارتقای فرهنگ و مشارکت مردمی، در کنار مقولاتی چون توانمندسازی مسئولان و برجسته‌سازی تجارب مثبت نظام اسلامی در قیاس با ناکارآمدی رژیم سابق، مورد تأکید قرار گیرد. بدین ترتیب ترکیبی از راهبردهای سلبی و ایجابی در سطح کلان نظام و بخش‌های زیرمجموعه نظام به‌عنوان راهبردهای مورد نظر رهبری مورد تأکید قرار گرفته‌اند.

در این چارچوب مقام معظم رهبری برای عملیاتی‌شدن راهبردهای بیان‌شده، مجموعه‌ای از سیاست‌ها را تبیین نموده‌اند. این سیاست‌ها با توجه به ماهیت‌شان به دو سطح «فردی» و «سازمانی» تقسیم می‌شوند که متناسب با ابعاد سخت‌افزارانه و نرم‌افزارانه کارآمدی می‌باشند. درحالی‌که سیاست‌های «فردی» بر آگاهی افراد و بصیرت ایشان در مقام تحلیل مسائل و درک شرایط جامعه متناسب با اهداف و امکاناتش تأکید دارد؛ سیاست‌های «سازمانی» بر شناخت شرایط نامساعد داخلی و تلاش برای رفع آن‌ها متکی است. در سطح سازمانی مقام معظم رهبری بر نقش محوری اصلاح بروکراسی، فرایندهای نظارتی، برنامه‌محوری، حمایت از تولید ملی، سرمایه‌های داخلی، اصلاح نظام خدمات اداری و بهبود منابع به‌عنوان عوامل محوری در تأمین و صیانت از کارآمدی تصریح و تأکید دارند.

پی‌نوشت‌ها

۱. مؤلفان در طراحی این شکل از اثر رضائیان (۱۳۷۹: ۱۹) الهام گرفته‌اند. برای این منظور مؤلفان در آن دخل و تصرفی متناسب با رویکردهای نظری شناسایی شده انجام داده‌اند.
۲. در این تحقیق فیش‌های زیادی در ارتباط با موضوع و کلیدواژه‌های مربوط به دست آمد که به دلیل کم ارتباط بودن برخی موارد حذف شد و برای اتقان پژوهش، صرفاً فیش‌های با ارتباط «بالا» و «بسیار بالا» استفاده شد. منظور از این فیش‌ها این است که در هر کدام به نسبت ارتباط بین کلیدواژه محوری و جنس کلام به این معنا که راهبرد یا سیاست باشد به صورت مؤثری وجود دارد و می‌تواند در مضمون‌یابی به راحتی قرار گیرد و دسته‌بندی شود.

منابع

- * خامنه‌ای، سیدعلی، بیانات و سخنرانی‌ها و سیاست‌های ابلاغی، برگرفته از آرشیو سایت دفتر حفظ و نشر آثار، قابل دسترسی در: WWW.KHAMENELI.IR
- اخوان کاظمی، بهرام (۱۳۸۵). *درآمدی بر کارآمدی در نظام سیاسی اسلام*، تهران: دانش و اندیشه معاصر.
- اقتداری، علی محمد (۱۳۵۴). *سازمان و مدیریت: سیستم و رفتار سازمانی*، چاپ دهم، تهران: مولوی.
- الوانی، سیدمهدی (۱۳۷۹). *تصمیم‌گیری و تعیین خط‌مشی دولتی*، چاپ هشتم، تهران: سمت.
- ایران‌نژاد پاریزی، مهدی و پرویز ساسان‌گهر (۱۳۷۳). *سازمان و مدیریت از تئوری تا عمل*، چاپ دوم، تهران: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران (مؤسسه بانکداری ایران).
- بابک معین، مرتضی (۱۳۹۴). «مفهوم مضمون و آسیب‌شناسی نقد مضمونی»، پژوهش‌های ادب و زبان فرانسه، سال دوم، شماره ۴، ۹۲-۷۷.
- بوفر، آندره (۱۳۶۶). *مقدمه‌ای بر استراتژی*، ترجمه مسعود کشاورز، تهران: دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی وزارت امور خارجه.

تسلیمی، محمدسعید (۱۳۸۸). تحلیل فرایندی خط‌مشی‌گذاری و تصمیم‌گیری، تهران: سمت.

رضائیان، علی (۱۳۷۹). مبانی سازمان و مدیریت، تهران: سمت.
 زاهدی، شمس‌السادات، سیدمهدی الوانی و ابوالحسین فقیهی (۱۳۹۳). فرهنگ جامع مدیریت، تهران: دانشگاه علامه طباطبایی.

سرتو، ساموئل (۱۳۸۰). مدیریت استراتژیک، ترجمه علی شمخانی، تهران: دانشکده فرماندهی و ستاد سپاه پاسداران، معاونت تحقیق و پژوهش.

شیخ‌زاده، محمد و همکاران (۱۳۹۰). «تحلیل مضمون و شبکه مضامین: روشی ساده و کارآمد برای تبیین الگوهای موجود در داده‌های کیفی»، اندیشه مدیریت راهبردی، سال پنجم، شماره ۲، ۱۹۸-۱۵۱.

فتحعلی، محمود (۱۳۸۲). مباحثی در باب کارآمدی، قم: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی.

گلریز، حسن (۱۳۸۶). فرهنگ توصیفی لغات و اصطلاحات علوم اقتصادی، تهران: بانک مرکزی جمهوری اسلامی.

نجف‌بیگی، رضا (۱۳۷۹). سازمان و مدیریت، تهران: انتشارات علمی دانشگاه آزاد تهران.
 نوروزی، محمدجواد (۱۳۹۴). «شاخص کارآمدی اسلام در بعد ساختاری نظام اسلامی»، معرفت سیاسی، سال هفتم، شماره ۱.

Braun, Virginia; Victoria Clarke (2006). "Using thematic analysis in psychology", *Qualitative Research in Psychology*, Vol.3, No.2: 77-101.

Douglas R. Wholey (2002). "Organizations and Efficiency", Division of Health Services Research, School of Public Health University of Minnesota Minneapolis, MN.

Lipset, s. m (1959). *Political Man: the Social Basic of Politics*, New York: Doubleday.

ارجاعات از سایت دفتر حفظ و نشر آثار رهبر معظم انقلاب:
 خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۸۲/۰۱/۰۱)، بیانات در دیدار زائرین و مجاورین حرم مطهر رضوی.

خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۹۳/۰۱/۰۱)، بیانات در حرم مطهر رضوی.

خامنه‌ای، سیدعلی، (۱۳۷۷/۰۹/۰۲)، بیانات در دیدار جمعی از پاسداران و بسیجیان.

خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۸۸/۰۹/۰۲)، سیاست‌های کلی قضایی.

خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۸۱/۰۶/۰۴)، بیانات در دیدار رئیس‌جمهور و اعضای هیأت دولت.

خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۹۲/۰۴/۰۵)، بیانات در دیدار مسئولان و کارکنان قوه قضائیه.

خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۸۰/۰۶/۰۵)، بیانات در دیدار با رئیس‌جمهوری و اعضای هیئت دولت.

خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۸۳/۰۸/۰۶)، بیانات در دیدار کارگزاران نظام.

خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۹۲/۰۲/۱۰)، سیاست‌های کلی ایجاد تحول در نظام آموزش و پرورش.

خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۸۳/۰۸/۱۰)، بیانات دیدار با جمعی از دانشجویان.

خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۸۵/۰۴/۱۱)، سیاست‌های راهبردی و بسیار مهم نظام درباره بندج اصل چهل و چهار قانون اساسی.

خامنه‌ای، سیدعلی، (۱۳۷۹/۰۹/۱۲)، بیانات در دیدار کارگزاران نظام.

خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۸۹/۰۴/۱۵)، سیاست‌های کلی اصلاح الگوی مصرف.

خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۹۶/۰۳/۱۷)، دیدار جمعی از دانشجویان با رهبر انقلاب.

خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۹۳/۱۲/۱۷)، بیانات در دیدار مسئولان و فعالان محیط‌زیست، منابع طبیعی و فضای سبز.

خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۹۳/۰۱/۱۸)، سیاست‌های کلی «سلامت».

خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۸۷/۱۰/۲۱)، سیاست‌های کلی برنامه پنجم توسعه.

خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۸۵/۰۹/۲۲)، بیانات در دیدار اقشار مختلف مردم در آستانه انتخابات مجلس خبرگان.

خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۹۶/۰۵/۲۳)، حکم انتصاب رئیس، دبیر و اعضای مجمع تشخیص مصلحت نظام.

خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۹۰/۰۷/۲۴)، بیانات در دیدار دانشجویان کرمانشاه.

خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۹۵/۰۷/۲۴)، سیاست‌های کلی «انتخابات».

خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۸۳/۰۸/۲۴)، بیانات در خطبه‌های نماز عید فطر.

خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۸۲/۱۱/۲۴)، بیانات در خطبه‌های نماز جمعه.

خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۹۱/۱۱/۲۴)، سیاست‌های کلی تولید ملی، حمایت از کار و سرمایه ایرانی.

خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۹۰/۰۴/۲۸)، سیاست‌های کلی اشتغال.

خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۹۵/۰۳/۲۹)، بیانات در دیدار جمعی از اساتید دانشگاه‌ها.

خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۹۱/۰۹/۲۹)، سیاست‌های کلی نظام در بخش «صنعت».

خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۹۲/۱۱/۲۹)، سیاست‌های کلی «اقتصاد مقاومتی».

خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۸۵/۱۱/۳۰)، بیانات در دیدار مسئولان اقتصادی و دست‌اندرکاران اجرای اصل ۴۴ قانون اساسی.

خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۸۹/۰۱/۳۱)، سیاست‌های کلی نظام اداری.

خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۸۳/۰۶/۳۱)، بیانات در دیدار با اعضای مجلس خبرگان.

خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۸۶/۰۶/۳۱)، بیانات در دیدار با کارگزاران نظام.